

การคงอยู่และการเปลี่ยนแปลงพิธีศพบองชาวจีน
ที่วัดหัวลำโพงในกรุงเทพมหานคร

นางสาวพวงทิพย์ เกิดทรัพย์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามนุษยวิทยามหาบัณฑิต

สาขาวิชามานุษยวิทยา ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2540

ISBN 974-637-961-5

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- 4 S.F. 2545

149002075

**PERSISTENCE AND CHANGE IN CHINESE FUNERAL RITUAL
AT WAT HUALUMPONG IN BANGKOK METROPOLIS**

Miss Puengtip Kerdsup

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts in Anthropology**

Department of Sociology and Anthropology

Graduate School

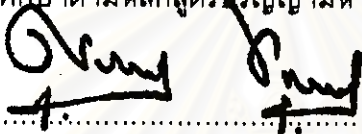
Chulalongkorn University

Academic Year 1997

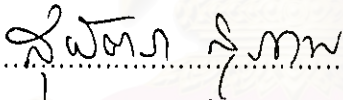
ISBN 974-637-961-5

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การคงอยู่และการเปลี่ยนแปลงพิธีศพบของชาวจีน
ที่วัดหัวลำโพงในกรุงเทพมหานคร
โดย นางสาวพวงทิพย์ เกิดทรัพย์
ภาควิชา สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา สาขามานุษยวิทยา
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ดร.งามพิศ สัตย์สงวน
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม รองศาสตราจารย์ดร.สัญญา สัญญาวิวัฒน์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็น
ส่วนหนึ่งของ การศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

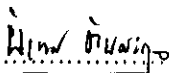

.....คนบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์นายแพทย์ศุภวัฒน์ ชุตินวงศ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์สุพัตรา สุภาพ)

.....อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ดร.งามพิศ สัตย์สงวน)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(รองศาสตราจารย์ดร.สัญญา สัญญาวิวัฒน์)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดร.นิเทศ ดินณะกุล)

พงทิพย์ เกิดทรัพย์: การคงอยู่และการเปลี่ยนแปลงพิธีศพของชาวจีน ที่วัดหัวลำโพงในกรุงเทพมหานคร (PERSISTENCE AND CHANGE IN CHINESE FUNERAL RITUAL AT WAT HUALUMPONG IN BANGKOK METROPOLIS) อ.ที่ปรึกษา:รศ.ดร.งามพิศ สัตย์สงวน, อ.ที่ปรึกษาร่วม:รศ.ดร.สัญญา สัญญาวิวัฒน์;211 หน้า.ISBN 974-637-961-5.

การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาลักษณะการคงอยู่และการเปลี่ยนแปลงของพิธีศพของชาวจีน ศึกษาปัจจัยการคงอยู่และการเปลี่ยนแปลงของพิธีศพ อีกทั้งแนวโน้มในอนาคตของพิธีศพของชาวจีน การวิจัยได้อาศัยข้อมูลจากเอกสารและการวิจัยภาคสนาม ด้วยการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม และสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยศึกษาเฉพาะกรณีที่วัดหัวลำโพงในกรุงเทพมหานคร

ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะการเปลี่ยนแปลงของพิธีศพของชาวจีน ได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบพิธีศพอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นไปเป็นแบบไทย คือ ใช้โลงไทย (โลงสี่เหลี่ยม) ไม่ทำกงเต๊ก เผาศพ จากลักษณะการจัดพิธีศพแบบเดิมคือ ใช้โลงจีน ทำกงเต๊ก ผังศพในขวงซู่ย และมีการลดหย่อนขั้นตอนการปฏิบัติพิธีอีกด้วย จากกรณีศึกษาพบว่า คนจีนรุ่นแรกไม่ได้จัดพิธีศพแบบจีนเสมอไป พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงเป็นแบบพิธีศพไทยได้เช่นกัน ส่วนลักษณะพิธีศพของคนจีนรุ่นต่อมา จะมีการจัดพิธีเหมือนรุ่นแรก หรือเปลี่ยนแปลงรูปแบบพิธีศพเป็นแบบไทยมากขึ้นกว่ารุ่นแรก ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพิธีศพชาวจีนในอดีตที่สำคัญ คือ การเมือง ส่วนในปัจจุบันปัจจัยด้านเศรษฐกิจ เป็นพื้นฐานสำคัญที่ทำให้พิธีศพมีการจัดอย่างสมบูรณ์ยิ่งขึ้นใหญ่มากขึ้น และการเปลี่ยนแปลงพิธีศพจะเปลี่ยนแปลงเป็นแบบไทยมากขึ้นเพียงใดขึ้นอยู่กับ ปัจจัยหนึ่งหรือหลายปัจจัยเป็นหลัก อย่างเช่น ระดับการศึกษา ความรู้ด้านภาษาจีน การเป็นสมาชิกของสมาคมจีน ลักษณะครอบครัว เป็นต้น แนวโน้มอนาคตของพิธีศพชาวจีนนั้น จะมีการจัดพิธีศพอย่างไทยและมีการลดขั้นตอนการปฏิบัติพิธีศพมากขึ้น การที่ชาวจีนได้อพยพเข้ามาประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง ทำให้เราได้พบเห็นพิธีศพแบบจีนยังคงดำรงอยู่ต่อไป

ภาควิชา..... สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
สาขาวิชา..... มานุษยวิทยา
ปีการศึกษา..... 2540

ลายมือชื่อนิติกร..... พงทิพย์ เกิดทรัพย์
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา..... รศ.ดร.งามพิศ สัตย์สงวน
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

##C830713 :MAJOR ANTHROPOLOGY

KEY WORD:PERSISTENCE / CHANGE / CHINESE FUNERAL / FUNERAL / RITUAL

PUENGTIP KERDSUP : PERSISTENCE AND CHANGE IN CHINESE FUNERAL RITUAL AT WAT HUALUMPONG IN BANGKOK METROPOLIS. THESIS ADVISOR: ASSOC.PROF, NGAMPIT SATSANGUAN, Ph.D. THESIS CO-ADVISOR: ASSOC.PROF, SUNYA SUNYAVIVAT, Ph.D. 211 PP. ISBN 974-637-961-5.

This study is an attempt to study the persistence and change in Thai-Chinese funeral ritual. Data are collected from relevant documents, participant observation and in-depth interview. It is a case study of Wat Hualumpong in Bangkok Metropolis.

The research has been discovered that the perfect Thai-Chinese funeral uses Chinese coffin, burns toy furniture and utensils during a funeral, and buries a dead body. However, presently, the Thai-Chinese funeral has been changed to be more Thai funeral style. For example, there may be using Thai coffin, called a square coffin, or not doing Chinese custom of burning toy furniture and utensils during a funeral or cremating. Furthermore, the case study's finds that first's Chinese generation have no perform only Chinese funeral ritual but also change to be Thai funeral ritual. Additionally, Chinese's funeral in Thailand of next generation will continue to be Chinese funeral ritual for the old generation or changed to be more Thai funeral for younger generations. The important reason of Thai-Chinese funeral change in the past is political. However, nowadays, the strong motivation of Thai-Chinese funeral development is economic. Furthermore, the several causes of change are education, Chinese language knowledge, Thai-Chinese family system, and Chinese association membership. Even though the trend of Thai-Chinese funeral is changing into the Thai one, the Thai-Chinese funeral will still persist due to new chinese migration into Thailand.

ภาควิชา.....สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา.....

สาขาวิชา.....มานุษยวิทยา.....

ปีการศึกษา.....2540.....

ลายมือชื่อนิติ.....ทองทิพย์ กิตติทรัพย์.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....อ.พ. กิตติทรัพย์.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ โดยได้รับความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจากคณาจารย์ ผู้วิจัยของ
 ขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.งามพิศ สัตย์สงวน หัวหน้าภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษย
 วิทยา และอดีตผู้อำนวยการวิจัยฝ่ายสังคมศาสตร์และมานุษยศาสตร์ ฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ทั้งยังเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาในด้านการเรียนของผู้วิจัยมา
 ตลอด 3 ปี ท่านคอยห่วงใยถึงสุขภาพ การเรียน ความปลอดภัยในการเก็บข้อมูลของผู้วิจัยมาตลอด
 ท่านได้แนะนำหนังสือให้ผู้วิจัยอ่าน เพื่อเป็นพื้นฐานในการทำวิจัยทางมานุษยวิทยา รวมทั้งได้เสนอ
 ข้อคิดเห็นต่างๆ ในการวิจัยครั้งนี้ด้วยดีตลอดมา ผู้วิจัยตะหนักและซาบซึ้งในความเมตตาของ
 อาจารย์เป็นอย่างสูง

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ดร.สัญญา สัญญาวิวัฒน์ อดีตรองคณบดี
 คณะรัฐศาสตร์ ซึ่งท่านกรุณาได้รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ท่านได้ให้คำแนะนำและข้อ
 คิดเห็นต่างๆ ในการวิจัย รวมทั้งเสียสละเวลาอันมีค่ายิ่งในการตรวจและแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้
 อย่างดียิ่ง อีกทั้งขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์สุพัตรา สุภาพ อดีตหัวหน้าภาควิชา
 สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ประธานกรรมการวิทยานิพนธ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ดร.นิเทศ
 ดินณะกุล กรรมการวิทยานิพนธ์ ซึ่งเสียสละเวลาอันมีค่าเพื่อเสนอแนะการวิจัย ด้วยความกรุณา

ผู้วิจัยมีความรู้สึกกระตือรือร้นถึงพระคุณของคณาจารย์ ในความเมตตากรุณาของคณาจารย์ที่ทั้งมี
 ต่อศิษย์เสมอมา คณาจารย์ได้กล่าวตักเตือน เสนอแนะสิ่งต่าง ๆ กระทั่งวิทยานิพนธ์บรรลุถึงเป้า
 หมายที่ตั้งไว้ ผู้วิจัยจึงใคร่ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์เป็นอย่างสูง ไว้ ณ ที่นี้

นอกจากนี้ขอขอบพระคุณผู้ให้สัมภาษณ์ทุกท่านในครั้งนี้เป็นอย่างยิ่ง แม้ว่ากำลังอยู่ในช่วง
 ทุกข์โศก แต่ยังให้ความร่วมมือในการซักถามข้อมูลด้วยดี ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเจ้าอาวาสวัดหัว
 ลำโพง ซึ่งให้อำนวยความสะดวกในการเก็บข้อมูล และผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้ประกอบการของโรง
 เจฟฟรีย์ชื่ออ่า เจ้าของร้านขายโลงศพบริเวณพระราม4 วงเวียนใหญ่และวรจักร เจ้าหน้าที่ของสมาคม
 จินกลุ่มต่าง ๆ ในกรุงเทพมหานคร รวมทั้งมูลนิธิสว่างกุศลธรรมสถาน จ.ชลบุรี ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับพิธี
 ศพจีน อีกทั้งขอขอบคุณเจ้าหน้าที่คณะรัฐศาสตร์ที่ช่วยประสานงานกับบัณฑิตวิทยาลัย และได้รับ
 ทุนวิจัยบางส่วนจากบัณฑิตวิทยาลัย จึงขอขอบพระคุณบัณฑิตวิทยาลัยมา ณ ที่นี้ด้วย

ในท้ายที่สุดนี้ ผู้วิจัยใคร่ขอกราบเท้า คุณพ่อประดิษฐ์ และคุณแม่ประไพ เกิดทรัพย์
 บิดา-มารดาของผู้วิจัย ซึ่งสนับสนุนในด้านการเงิน ให้คำแนะนำเสนอแนะ และคอยให้กำลังใจแก่ผู้
 วิจัยเสมอมาจนสำเร็จการศึกษา

พวงทิพย์ เกิดทรัพย์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	๑
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	๑
กิตติกรรมประกาศ.....	๑
บทที่	
1. บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย.....	1
วัตถุประสงค์.....	7
ขอบเขตการวิจัย.....	7
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	8
กรอบแนวคิดและทฤษฎี.....	9
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	26
สมมติฐาน.....	39
นิยามศัพท์.....	41
ระเบียบวิธีวิจัย.....	45
2. ภูมิหลังชาวจีนในประเทศไทย.....	48
ประวัติความเป็นมา.....	48
ปัจจัยการอพยพและลักษณะการอพยพ.....	57
การประกอบอาชีพของชาวจีน.....	61
การตั้งถิ่นฐานชุมชนชาวจีน.....	63
ลักษณะครอบครัวและเครือญาติ.....	68

สารบัญ(ต่อ)

บทที่	หน้า
3. ความเชื่อเกี่ยวกับงานศพ.....	70
ความเชื่อทั่วไปเกี่ยวกับการปฏิบัติและข้อห้ามต่าง ๆ.....	71
ความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณ.....	71
ความเชื่อเรื่องการฝังศพ.....	74
ความเชื่อเรื่องดวงจุ้ย.....	75
4. พิธีกรรมงานศพของชาวจีน.....	76
ลักษณะของงานศพแบบจีน.....	76
พิธีกรรมงานศพ.....	76
- การเตรียมพิธีและพิธีเชิญศพ.....	76
- พิธีกงเต๊ก.....	82
- พิธีส่งศพสู่สุสาน.....	88
การแต่งกายในพิธีศพของผู้เข้าพิธีกงเต๊ก.....	92
5. กรณีศึกษา.....	94
Case Study 1: อาไป.....	94
Case Study 2: อาแป๊ะ.....	98
Case Study 3: มีา.....	102
Case Study 4: ป้า.....	105
Case Study 5: นายบัว.....	108

สารบัญ(ต่อ)

บทที่	หน้า
6. วิเคราะห์พิธีศพของชาวจีน.....	112
ช่วงอดีตที่ต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน.....	113
ช่วงปัจจุบัน.....	115
- ลักษณะการคงอยู่และเปลี่ยนแปลง.....	115
- ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการคงอยู่และเปลี่ยนแปลงพิธีศพ.....	117
แนวโน้มพิธีศพของชาวจีนในอนาคต.....	121
การพิสูจน์สมมุติฐาน.....	121
7. สรุปผลวิจัย ปัญหาที่เกิดจากการทำวิจัยและข้อเสนอแนะ.....	124
สรุปผลวิจัย.....	124
ปัญหาที่เกิดจากการทำวิจัย.....	125
ข้อเสนอแนะ.....	128
รายการอ้างอิง.....	129
ภาคผนวก.....	138
ภาคผนวก ก. ภาพถ่ายพิธีกรรมงานศพ.....	138
ภาคผนวก ข. ประวัติความเป็นมาของวัดหัวลำโพง.....	161
ภาคผนวก ค. คำสวดในพิธีงเด็ก.....	173
ภาคผนวก ง. ทำเนียบสมาคมและมูลนิธิจีนในประเทศไทย.....	194
ภาคผนวก จ. แบบสอบถาม.....	199
ประวัติผู้วิจัย.....	211